

TANZİMAT EDEBİYATI TEMSİLCİLERİ (I. VE II. DÖNEM)

İBRAHİM ŞİNASİ (1826 - 1871)

- Yeni Türk edebiyatının kurucusu, “yeniliklerin öncüsü”dür.
- Namık Kemal ve Ziya Paşa’yla birlikte Tanzimat’ın ilk kuşağının şiiirini oluşturan üç sanatçıdan biridir.
- Edebiyatımızda **klasisizmin öncüsü** olmuştur.
- Şiir dilini sadeleştirmek için çaba sarfetmiştir.
- Manzumeyi, dar kalıplarından çıkarmaya çalışmıştır.
- Başlangıçta klasik kasideler yazan Şinasi, Fransa’dan döndükten sonra kasidede biçim değişiklikleri yapmış; ayrıca toplumsal kavramlara yer vermiştir.
- Şiirlerinde şekil olarak büyük bir yenilik yoktur, onun şiirde yaptığı asıl yenilik içeriktedir.
- Şiirleri lirizmden uzaktır.
- Tiyatro dilini edebiyatımıza kazandırmıştır.
- Metne dayalı ilk tiyatro eseri olan **Şair Evlenmesi**’ni yazmıştır.
- **Şair Evlenmesi** görmeden evlenme konusunu işleyen bir töre komedisidir.
- Şinasi bu eserinde, gerek kaynak gerek üslup ve kuruluş bakımından, türk tiyatrosunun temellerini atmış ve millî tiyatroya gidecek yolu pek iyi göstermiştir.
- Şiirlerini **Müntehabat-ı Eşar**’da bir araya getirmiştir.

NOT

Şinasi’nin Edebiyatımıza Kazandırdığı Yenilikler

- İlk özel gazeteyi çıkarmıştır. (*Tercüman-ı Ahval*, 1860)
- Batılı anlamdaki ilk Türk tiyatrosunu yazmıştır. (*Şair Evlenmesi*)
- İlk makaleyi yazmıştır. (*Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi*)
- İlk defa noktalama işaretlerini kullanmıştır. (*Şair Evlenmesi*)
- İlk defa atasözlerini bir kitapta toplamıştır. (*Durub-ı Emsal-i Osmaniye*)
- İlk şiir çevirilerini yapmıştır. (*Tercüme-i Manzume*)
- İlk defa La Fontaine tarzı fabl örneklerini yazmıştır.
- Günümüz düzyazı cümlesinin temellerini atmıştır.
- Dilde sadeleşme hareketinin öncüsü olmuştur.
- Şiire “eşitlik, hak, adalet, kanun” gibi yeni kavramlar getirmiştir.

NAMIK KEMAL (1840 - 1888)

- Şinasi ile tanıştıktan sonra divan edebiyatından Batı edebiyatına yönelmiştir.
- Türk edebiyatında “vatan şairi” olarak tanınmış; şiirlerinde **vatan, millet, hürriyet** kavramlarını işlemiştir.
- “Sanat toplum içindir.” anlayışına bağlı kalmış, şiirlerinde çoğunlukla sosyal konuları işlemiştir.
- Romantizm akımından etkilenmiştir.
- Şiirlerinde coşkulu bir söylev havası vardır.
- Heceyle yazdığı birkaç şiirinin dışında aruzu kullanmıştır.
- Şiirlerinde dili konuşma diline yaklaştırmış, söyleyişte klasik üsluptan tamamen uzaklaşmıştır.
- Vatan sevgisi ve hürriyet temalarını işlediği *Hürriyet Kasidesi*, *Vatan Şarkısı*, *Hilal-i Osmanî*, *Vaveyla* en ünlü şiirleridir.
- Mekân ve olay betimlemelerinde realist olan sanatçı, doğa ve karakter betimlemelerinde öznel bir tutum sergilemiştir.
- Romanları teknik açıdan kusurludur çünkü yer yer romanın akışını kesip bilgiler vermiştir.
- Tiyatroya en çok önem veren sanatçılardan olan Namık Kemal, bu konudaki görüşlerini *Celalettin Harzemşah* adlı yapıtının ön sözünde açıklamıştır.
- Tiyatroyu çeşitli fikirlerini yaymada bir araç olarak görmüştür.
- Tiyatrolarında, **vatan, millet, halk ve hürriyet sevgisini** işlemiştir.
- Tiyatroları, romantik tiyatronun bizdeki ilk örnekleridir.
- *Zavallı Çocuk*’ta görücü yoluyla evlenmeye karşı çıkarak annelerin, babaların arzu ve baskılarıyla tanımadıkları, sevmedikleri kimselerle evlenmek zorunda kalan genç kızların çok hazin hayatlarını sahneye koymuştur.
- *Akif Bey*’de, yurtsever bir deniz subayının göreve koştuğu sırada karısının kendisine bağlılık göstermeyişi anlatmıştır.
- *Gülrihal*’de baskıya ve zulme karşı duyduğu tepkiyi dramatik bir biçimde dile getirmiştir.
- *Celalettin Harzemşah*’ta, İslam birliği düşüncesini kapsamlı bir biçimde sergilemiştir.
- *Kara Bela*, Osmanlıdaki harem ağalarının entrikaları üzerine kurulu yerli bir dramdır.
- *Vatan yahut Silistre*’de vatanperverlik ve kahramanlık duygularını işlemiştir.

Eserleri

Romanları: İntibah, Cezmi

Tiyatro: Zavallı Çocuk, Akif Bey, Gülrihal, Kara Bela, Celalettin Harzemşah, Vatan yahut Silistre

ZİYA PAŞA (1825 - 1880)

- Eski ile yeni edebiyat arasında **ikilemde** kalmıştır.
- Hece ölçüsüyle yazdığı bir türkü dışında, bütün şiirlerini aruz ölçüsüyle kaleme almıştır.
- Şiirlerinde hak, adalet, uygarlık, inanç, akıl kavramlarını işlemiştir.
- Hikemî tarzda şiirler yazmış, kimi dizeleri atasözü gibi dillerde dolaşmıştır.
- Sade bir dili savunmuş fakat Arapça ve Farsça tamlamalarla yüklü bir dil kullanmıştır.
- Türk edebiyatında terciibent ve terkebîbent nazım şekillerinin en önemli şairlerindendir.
- Ölümünden sonra şiirleri **Eş'ar-ı Ziya**'da bir araya getirilmiştir.
- Nazım-nesir karışık yazdığı **Zafernâme**'de Girit Savaş'ında donanmaya büyük yenilgi yaşatan Sadrazam Ali Paşa'yı över gibi görünerek hicvetmiştir.
- **Şiir ve İnşa** makalesinde, divan edebiyatını eleştirmiş, halk edebiyatını yüceltmiş, **Harabat** adlı divan şiiri antolojisinin ön sözünde divan edebiyatını yüceltip halk edebiyatını küçümsemiş ancak Namık Kemal onun tekrar divan geleneğini övmesini, **Tahrib-i Harabat**'ta ağır bir dille eleştirmiştir.
- **Rüya** adlı eserinde Ali Paşa'ya yönelik eleştirileri vardır. J. J. Rousseau'nun **Emile** adlı eserini Türkçe'ye çevirmiş, **Defter-i Amal**'de ise çocukluk hatıralarına ve çocuk eğitimine yer vermiştir.

AHMET MİTHAT EFENDİ (1844 - 1913)

- Çok sayıda eser verdiği için edebiyatımızda "yazı makinesi" olarak anılır.
- Halk için roman geleneğini benimsemiş, popüler romanlar yazmıştır.
- Yazdığı iki yüze yakın hikâye ve romanıyla halka okumayı sevdirmeyi, halkın kültür düzeyini artırmayı amaçlamıştır.
- Meddah tarzı üslupla yazdığı yapıtlarında, sanat kaygısı taşımadığından romanları teknik açıdan kusurludur.
- Macera romanından tarihsel romana, duygusal romandan gerçekçi ve natüralist romana kadar birçok roman türünü denemiştir.

Eserleri

Hikâyeleri: Kissadan Hisse, Letaif-i Rivayat

Romanları: Felatun Bey'le Rakım Efendi, Hasan Mellah, Hüseyin Fellah, Dürdane Hanım, Müşahadat, Paris'te Bir Türk, Jön Türk, Henüz On Yedi Yaşında, Yeniçeriler, Dünyaya İkinci Geliş

AHMET VEFİK PAŞA (1823 - 1891)

- Tanzimat Dönemi'nde, valiliği sırasında Bursa'da tiyatro alanında önemli çalışmalar yapmıştır.
- Bursa'daki tiyatrodaki kendi tercüme ve adaptasyonlarını oynattırılmıştır.
- Halkın tiyatroyu sevmesi için özellikle komedi türünü seçerek Moliere'den çeviriler ve uyarlamalar yapmıştır.
- Dil alanında önemli çalışmalar yapmış, ilk Türkçe sözlüklerden biri olan **Lehçe-i Osmani**'yi hazırlamıştır.
- **Şecere-i Türk** isimli eseri Çağatay Türkçesinden Osmanlı Türkçesine aktarmıştır.

Eserleri

Tiyatro: Savruk, Tartuf, Don Cívani, Dudu Kuşları, İnfial-i Aşk, Kadınlar Mektebi, Kocalar Mektebi, Okumuş Kadınlar (çeviri); Azarya, Dekbazlık, Meraki, Zor Nikah, Zoraki Tabib, Yorgaki Dandini, Tabib-i Aşk (uyarlama)

ŞEMSETTİN SAMİ (1850 - 1904)

- Türkçenin sadeleşmesi yolunda çaba göstermiştir.
- Türk edebiyatındaki ilk yerli roman olan **Taaşuk-ı Talat ve Fitnat** ile tanınır. Bu romanı ilk örnek olduğu için teknik yönden oldukça zayıftır.
- Dil ve sözlük alanında çalışmaları yapmıştır.
- **Mağdurin** (Sefiller) ve **Robinson Crusoe** gibi ünlü romanların çevirilerini yapmıştır.

NOT

- **Göktürk Yazıtları**'nı ve **Kutadgu Bilig**'i Türkiye Türkçesine çeviren ilk kişidir.

EBUZZİYA TEVFİK (1849 - 1913)

- Matbaacılığı bir sanat hâline getirmiştir.
- Türk edebiyatının ilk tiyatrocularından biridir.
- **Ecel-i Kaza** adlı piyesi yazarın hem ilk kitabı hem de ilk ve tek telif oyunu oldu.
- Tamamlanamamış **Lügat-ı Ebuzziya** isimli Türkçeden Türkçeye sözlük çalışması vardır.

Eserleri

Ecel-i Kaza (tiyatro), Numune-i Edebiyat-i Osmaniye (antoloji), Lügat-i Ebuzziya (sözlük), Yeni Osmanlılar Tarihi (tarih)

DİREKTÖR ALİ BEY (1844 - 1899)

- Türk tiyatrosunun gelişmesinde etkili olmuştur.
- Tiyatrolarında halk konuşmalarına yer vermiştir.
- Tiyatro oyunları komedi türündedir.
- *Diyojen* dergisinde yazdığı mizahi yazılarıyla tanınmıştır.
- Mizahi hikâyelerini *Seyyareler* adıyla kitaplaştırmıştır.

Eserleri

Tiyatro: Kokana Yatıyor, Ayyar Hamza, Tosun Ağa, Geveze Berber, Misafir-i İstiskal **Gezi:** Seyahat Jurnali

RECAİZADE MAHMUT EKREM (1847 - 1914)

- Yazın dünyasında "Üstat" diye anılmıştır.
- Yeni edebiyatın teorisyenlerindendir.
- "Güzel olan her şey şiirin konusudur." görüşünü benimsemiştir.
- "Kulak için kafiye" anlayışını savunmuştur.
- Yeni edebiyatın teorisini kabul edilmiş, yeniliklere öncülük etmiştir.
- Fransız romantiklerinin etkisi ile **melankolik şiirler** yazmış, ölen oğlu Nijat için yazdığı şiirlerde karamsar duyguları işlemiştir.
- Hece ölçüsüyle de şiirler yazan sanatçı, ağırlıklı olarak aruz ölçüsünü kullanmıştır.
- Çoğunlukla şiirlerinde divan edebiyatı nazım biçimlerini kullanmış, az da olsa yeni nazım biçimlerini denemiştir.
- *Nijad Ekrem, Nağme-i Seher, Pejmürde, Nefrin* gibi şiir kitaplarında bireysel duygulanmalarını, aşk, doğa temalarını, ölüm, bıkkınlık, hayal kırıklıkları gibi konuları ele almıştır.
- *Talim-i Edebiyat* yazarın ders notlarından oluşan eseridir.
- Eski-yeni edebiyat tartışmalarının odağında olmuş, yeni edebiyat anlayışının genç kuşaklara benimsetilmesinde önemli rol oynamıştır.
- Servetifünun edebiyatının kurulmasına öncülük etmiştir.
- Edebiyatımızdaki ilk **realist roman** sayılan *Araba Sevdası*'nın yazarıdır.
- Romantizmin etkisinde yazdığı *Şemsa* ve *Muhsin Bey* öyküleri teknik bakımdan zayıftır.
- Tiyatro türüne önem vermiş, bu türde *Afife Anjelik, Çok Bilen Çok Yanılır, Vuslat yahut Süreksiz Sevinç, Atala yahut Amerika Vahşileri* kaleme almıştır.
- Fransız yazar Chateaubriand'dan çevirdiği *Atala* adlı romanı aynı isimle piyes hâline getirmiştir. Bu piyes edebiyatımızda **romanı piyese çevirmenin ilk örneğidir**.

- *Bin Bir Gece Masalları*'ndan aldığı olayları işlediği *Çok Bilen Çok Yanılır*, gerek piyes tekniği gerekse dil ve üslup yönünden Tanzimat tiyatrolarının en başarılı eserleri arasındadır.
- Bihruz Bey'in şahsında (edebiyatımızdaki alafranga züppe tiplerin sembolü) yanlış Batılılaşma teması işlediği *Araba Sevdası*, edebiyatımızdaki ilk realist romandır.

Eserleri

Romanları: Araba Sevdası

Öyküleri: Muhsin Bey, Şemsa, Saime

Şiir: Nağme-i Seher, Yadigâr-ı Şebâb, Zemzeme I-II-III, Tefekkür, Pejmürde, Nijad Ekrem, Nefrin

Eleştiri: Takdir-i Elhan

Oyun: Afife Anjelik, Atala yahut Amerikan Vahşileri, Vuslat yahut Süreksiz Sevinç, Çok Bilen Çok Yanılır

BEŞİR FUAT (1852 - 1887)

- Dil öğrenimi ve tiyatro üzerine değerlendirme yazıları yazmıştır.
- Gazetelerde bilimsel, felsefi ve askeri yazılar kaleme almıştır.
- Edebî anlayış olarak natüralizmi benimsemiş, Tanzimat Dönemi'nde pozitivist düşüncenin öncüsü olmuştur.
- Çevirilerde tiyatroya ağırlık vermiştir.
- *Victor Hugo, Volter* adlı biyografi çalışmaları vardır.

Eserleri

Tiyatro: İki Bebek, Birinci Kat, Binbaşığı Davet, Cinayetin Tesiri

ABDÜLHAK HAMİT TARHAN (1852 -1937)

- Şair-i azam (büyük şair) olarak tanınmıştır.
- Divan şiirini bütünüyle yıkan şair olarak kabul edilir.
- Ağır bir dil kullandığı şiirlerinde metafizik düşüce büyük yer tutmaktadır.
- Şiirin konusunu genişletmeye çalışmış; şiirlerinde aşk, vatan sevgisi, tabiat, ölüm, metafizik düşünceler gibi konuları işlemiştir.
- Söyleyişte **tezat**, şiirlerinin en belirgin özelliği olduğundan çağdaşlarınca "**tezatlar şairi**" olarak anılmıştır.
- Tiyatrolarını okunmak için yazmıştır.

- Hayal dünyasının zenginliği, duygularının çeşitliliği ve sıcaklığı bakımından **edebiyatımızın en önemli lirik şairlerindendir**.
- Tiyatroları, düşünce tiyatrosunun Türkiye ölçüsündeki üstün eserleridir.
- Tiyatrolarını zaman; mekân; dekor ve diğer sahne imkânlarını dikkate almadan okunmak için yazmıştır.
- Tiyatrolarının dili yabancı kelime ve tamlamalarla yüklüdür.
- Tiyatrolarının bir kısmını aruzla bir kısmını hece vezniyle manzum olarak yazmış; bir kısmını da nesirle kaleme almıştır.
- **Sabr ü Sebat** İstanbul'da bir cariyeyi sevmekle başlayan ve Rumeli Türkleri arasında, işi dervişliğe vurarak, unutulmaya çalışılan bir aşk macerasının hikâyesidir ki seven erkeğin kısa bir Paris yolculuğundan sonra yine İstanbul'da sevgiliye kavuşması ile son bulur.
- **Tarik**, mensur bir piyestir. Endülüs'ün Müslümanlar tarafından fetihini anlatan bu eser, özellikle İslam dünyasında ilgi uyandırmıştır.
- **Sardanapal**, sanatçının ilk manzum tiyatro denemesidir. Eserin konusu Asur tarihinden alınmıştır. Aşk, kahramanlık ve ihtilal temaları üzerine kuruludur.
- **Finten**, felsefi, sosyal, ruhsal, beşeri büyük insanlık dramıdır. Konusunu Londra hayatından almıştır.
- **Nesteren**'de, iki kardeş arasındaki iktidar mücadelesinin gölgesinde gelişen, sonu ölümle biten bir aşk ele alınır.

NOT

- Abdülhak Hamit Tarhan'ın, eşi Fatma Hanım'ın ölümü üzerine yazdığı mersiye niteliğindeki **Makber** adlı şiiri, edebiyatımızda **metafizik konulu ilk şiir** kabul edilir.
- Kır ve köy yaşamının bir övgüsü olan **Sahra**, **pastoral şiirin edebiyatımızdaki ilk örneği** sayılır.
- Abdülhak Hamit Tarhan'ın, annesini anlattığı **Validem** şiiri edebiyatımızdaki **kafiyesiz ilk şiirdir**.

Eserleri

Şiiri: Sahra, Divaneliklerim yahut Belde, Makber, Ölü, Bunlar Odur, Hacle, Garam, Baladan Bir Ses, Validem, İlham-ı Vatan

Tiyatro: Abdullahü's-Sagîr, Sardanapal, Yabancı Dostlar, Nazife, İlhan, Tezer, Turhan, Ruhlar, Tayflar Geçidi, Arzîler, Eşber (aruzla); Nesteren, Liberte, Cünun-ı Aşk, Hakan (heceyle); Macera-yı Aşk, Sabr u Sebat, İçli Kız (düzyazı); Duhter-i Hindu, Tarık, İbni Musa, Zeynep, Finten, Yadigar-ı Harb (şiir-düzyazı karışık)

MUALLİM NACİ (1850 -1893)

- Eski edebiyat ile yeni edebiyatın sentezini savunmuştur.
- Eski şiirin temsilcisi olarak tanınmasına rağmen, Batılı şiir tarzında yetkin örnekler vermiştir.
- Şiirlerinde devrine göre yalın bir Türkçe kullanmıştır.
- Halk edebiyatı nazım biçimlerinden yararlanmıştır.
- "Göz için uyak" anlayışını benimsemiştir.
- Eski-yeni tartışmasında Rezaizade Mahmut Ekrem'e verdiği cevapları **Demdeme**'de toplamıştır.
- Rezaizade Mahmut Ekrem ve çevresindeki genç şairlerle giriştiği tartışmalarla, döneminde Türk edebiyatına yeni bir soluk getirmiştir.
- Arapça, Farsça ve Fransızcadan çeviriler yapmıştır.
- Anılarını **Ömer'in Çocukluğu** adlı eserinde bir araya getirmiştir.
- **Lügat-ı Naci** adlı bir sözlük çalışması vardır.
- **İstilahât-ı Edebiyye** edebiyat kavramlarına açıklık getirdiği kitabıdır.
- **Ateşpare, Şerare, Sünbüle, Fûruzan, Yadigâr-ı Naci** adlı şiir kitapları vardır.
- **Köylü Kızların Şarkısı** adlı şiiri edebiyatımızda ilk köy şiiri kabul edilir.

MİZANCI MURAT (1854 - 1917)

- Jön Türklerin önde gelen gazetecisi, yazarı ve fikir insanıdır.
- **Mizan** dergisini çıkardığından bu adla anılmıştır.
- Toplumun gelişmesinde edebiyatın önemli bir yeri olduğunu savunmuştur.
- Edebî eserlerdeki kahramanların ve konuların topluma örnek olması gerektiğini vurgulamıştır.
- Otobiyografik bir nitelik taşıyan **Turfanda mı Turfa mı** adlı romanıyla tanınmıştır. Yazar bu romanında bir ülkenin kalkınmasının köylerden başlanarak gerçekleşeceğini vurgular.

SAMİPAŞAZADE SEZÂİ (1859 - 1926)

- Yapıtlarında realizmin etkisi görülür.
- Gözleme önem vermiş, roman ve öykü kişilerini kendi çevresinden seçmiştir.
- Romantizmden realizme geçişte bir köprü rolü üstlenen *Sergüzeşt* romanı en tanınmış yapıtıdır.
- Küçük olayları konu alan hikâyeler yazmıştır.
- Edebiyatımızda Batılı tekniklere uygun ilk hikâye kitabı sayılan *Küçük Şeyler* adlı yapıtı kaleme almıştır.

Eserleri

Romanları: Sergüzeşt

Öyküleri: Küçük Şeyler **Oyun:** Şir

NABİZADE NAZİM (1862 - 1893)

- Edebiyatımızda natüralizm akımının öncülerindendir.
- Öykü ve romanlarında Anadolu'ya yönelmiş, ilk köy romanı olan *Karabibik*'i yazmıştır.
- *Karabibik*'in ön sözü Türk edebiyatında realizm ve natüralizmin küçük bildirisi gibidir.
- Natüralist özellikler taşıyan *Zehra* adlı romanı, psikolojik roman türünün ilk denemesi niteliğindedir.

Eserleri

Romanları: Karabibik, Zehra

Öyküleri: Yedigârlarım, Haspa, Hâlâ Güzel, Sevda, Zavallı Kız, Bir Hatıra

Şiir: Heves Ettim

FATMA ALİYE (1862 - 1936)

- Türk edebiyatının ilk kadın çevirmen ve romancısıdır.
- Roman, biyografi, felsefe ve tarih alanında eserler vermiştir.
- Eserlerinde kadın haklarını, kadın-erkek eşitliğini işlemiştir.
- Kahramanları kadınlar olan hikâye ve romanlar yazmıştır.
- Ahmet Mithat Efendi ile birlikte *Hayal ve Hakikat* adlı romanı yazmıştır.
- *Muhadarat* adlı romanı gerçek adı ile yayımlamıştır.
- İlk kadın felsefecimizdir, 1904'te ilk felsefe tarihini (*Teracim-i Felsefe*) yazmıştır.

Eserleri

Romanları: Hayal ve Hakikat, Enîn, Muhadarat, Udi, Refet

Anı: Nisvan-ı İslam